

Proloog

Als uitvaartspreester help ik nabestaanden met een warm en persoonlijk afscheid voor hun overleden dierbare. Ik schrijf teksten voor de uitvaart en ga de dienst voor.

Op een dag stond ik na een afscheid de bidprentjes uit te delen, toen er een vrouw naar me toekwam. Ze stelde zich voor als Jacqueline en vroeg mijn visitekaartje, omdat haar schoonvader mogelijk snel zou overlijden.

Een tijd later belde een uitvaartverzorgster of ik me nog herinnerde wie Jacqueline was. Ze zat namelijk bij het gezin om een uitvaart te regelen en zij hadden mijn hulp nodig. En nee, het was niet de schoonvader die was overleden. Het ging om hun zoon Jip van zeventien...

Zo maakte ik kennis met Frank en Jacqueline, de ouders van Jip. En met zijn zus Sabine. Ondanks de enorme pijn om het verlies hebben ze met alle zorg en liefde een mooi afscheid voor hun zoon en broer vormgegeven.

In de jaren erna bleef ik bij hen betrokken.

Ik sprak op het afscheid van beide ouders van Frank en Jacqueline. Ik organiseerde in mijn woonplaats een herdenkingsdienst op Wereldlichtjesdag, een dag waarop wereldwijd voor overleden kinderen een kaars wordt aangestoken. Sabine en haar ouders waren aanwezig om voor Jip een kaars aan te maken. Sabine las een gedicht voor van Annie M.G. Schmidt, hetzelfde gedicht had ze ook op het afscheid van Jip gelezen.

Een jaar later organiseerde ik opnieuw een dienst voor Wereldlichtjesdag; aan Frank, Jacqueline en Sabine vroeg ik of ze weer wilden komen en of Sabine ook dat jaar iets wilde voordragen.

Niet lang daarna belde Jacqueline en ik verwachtte een antwoord op mijn vraag.

In plaats daarvan hoorde ik: ‘Dit is het telefoontje dat je niet wilde krijgen...’

Sabine was dood.

Haar uitvaart vormgeven en voorgaan vond ik ongelooflijk moeilijk. Maar dat viel in het niet waar haar ouders doorheen gingen. Ze gaven me een digitaal bestand. Het heette: 'Hoofd vol confetti'. Sabine had een boek willen schrijven over wat er met haar gebeurd was. Over het misbruik door haar neef. Over de dood van Jip. Helaas was ze niet verder gekomen dan een paar bladzijden. Dus toen ze thuis opgebaard lag en ik afscheid nam van haar, beloofde ik haar om het verhaal te schrijven. Drie weken later was het Wereldlichtjesdag. Frank en Jacqueline waren er beiden. Ze staken niet alleen een kaars aan voor Jip, maar ook voor Sabine.

Een jaar later, precies op de verjaardag van Sabine, sprak ik op de uitvaart van Bente.

Ook zij was een jonge meid geweest, ook zij maakte misbruik mee, ook zij kon niet verder leven met de gevolgen. Opnieuw zag ik gebroken ouders bij een kist staan. Ik vertelde ze over het boek dat ik aan het schrijven was en beloofde dat ik het boek mede aan Bente zou opdragen.

En nu ligt dit boek voor je.

Het is een fictief verhaal maar gebaseerd op feiten uit Sabines leven. Een verhaal over hoop en wanhoop, pijn en vriendschap, liefde en verlies.

Maar ook een verhaal over seksueel misbruik en zelfdoding.

En de enorme gevolgen hiervan.

Ik heb nog steeds contact met de ouders van Jip en Sabine. Jacqueline is een vriendin geworden.

Ik ben hun dankbaar voor al het vertrouwen dat ze mij hebben gegeven.

Judith Marechal

Hoofd vol confetti

Ik begrijp dat deze titel wat uitleg vereist, want wat bedoelt ze met ‘hoofd vol confetti’? Nou, het leven is één groot feest met overal confetti, al bestaat mijn confetti voornamelijk uit bakstenen die hard op mij neervallen. Het stomme van confetti is dat je, net als glitters, telkens weer een stukje tegenkomt. Ik dacht mijn leven goed op orde te hebben. Totdat alles abrupt kwam stil te staan en de regen van confetti in mijn hoofd wat harder bleek neer te komen dan ik had verwacht. Daarom start mijn verhaal dan ook op de psychiatrische unit in het ziekenhuis.

Dit verhaal is kwetsbaar en ik hoop dat jullie er voorzichtig mee omgaan.

Sabine

Annie M.G. Schmidt.

Haar naam staat in grote letters boven aan mijn vel papier.

Ik ga over haar schrijven, nou ja, niet per se over haar, maar meer over hoe belangrijk zij was in ons gezin.

Want dat is de schrijfpdracht van deze week. Jos weet altijd weer een leuk onderwerp te bedenken. 'Waar heb je spijt van', 'wie ben je dankbaar' en de vraag van deze week: 'wie of wat was belangrijk in jullie gezin.'

Bij ons was dat Annie.

En dus ga ik over haar schrijven. Als het lukt.

Want tot nu toe staan er nog amper vier zinnen op papier.

Ik sta op, loop door de kamer. Het is niet mijn kamer, hoewel mijn pyjama onder het kussen ligt en mijn naam op het bordje naast de deur staat. Toch zie ik het als gewoon maar een kamer, waar veel achterlijken hebben geslapen, hun hoofd tegen de muur hebben gebonkt, hun armen hebben bekrast met hun eigen nagels of apathisch op bed hebben gezeten, suf van de medicatie.

Niet dat ik me beter of anders voel dan zij, ik ben net zo gek. Anders was ik hier niet.

Het is een steriele kamer. Witte muren met gele afdrukken van oud plakband, waar ooit foto's of posters hebben gehangen. Een eenvoudig bed, een donkerblauwe spreij. Bureau, stoel, een kast. Ik had 't persoonlijk kunnen maken met foto's, mijn grappige discolampje en de roze zitzak waar ik altijd zo graag in lees. Maar persoonlijk maken betekent dat het mijn kamer wordt en ik geloof niet dat ik dat wil.

Persoonlijk maken betekent dat ik hier voorlopig nog ben.

Ik loop mijn vijfde rondje door de kamer als er op de deur wordt geklopt. Het is Valerie.

'Hoe gaat het, Lieke?'

Ik steek mijn duim op.

'Waar ben je mee bezig?'

'Een schrijfpdracht.'

‘Van Jos?’

‘Jahaa.’ Bemoeial.

‘Wil je vertellen wat je moet doen? Lukt het?’

De vriendelijkheid en het geduld van mijn persoonlijk begeleider van vandaag zijn bewonderenswaardig.

‘Ik moet iets schrijven over het gezin waaruit ik kom, iets wat belangrijk was.’

Valerie loopt naar het bureau en buigt zich nieuwsgierig over het papier.

‘Annie M.G. Schmidt?’ vraagt ze verbaasd.

Ik knik en ga op de bureaustoel zitten.

‘Mijn moeder las ons altijd voor.’

Ik pak de pen, zet wat krulletjes op het papier. Dat deed ik ook altijd tijdens de oneindig lange saaie lessen geschiedenis op de middelbare school. Hele bladzijden vol krulletjes.

Valerie wacht tot ik meer vertel.

Ik geef toe.

‘Mijn moeder las voor van Floddertje, Ibbeltje en Pluk van de Petteflet. Van de Spree met foeten, Hendrik Haan en ‘Ik zou je het liefst in een doosje willen doen.’ Bij dat laatste voel ik meteen de tranen in mijn ogen schieten.

Ik wacht even tot ik mijn stem weer vertrouw.

‘In de auto, als we op vakantie gingen, hadden we een cd met liedjes van ‘Ja zuster, nee zuster’ en dan zongen Sep en ik mee. Hij wilde altijd het liedje horen van de Fuchsia en hij vond het geweldig om dan heel hard ‘Fuck Fuck Fuchsia’ te roepen, mijn vader werd dan zogenaamd boos.’

Ik denk terug aan die autoritten. Sep en ik achterin, een koelbox gevuld met broodjes en pakjes appelsap tussen ons in. Mama met een kaart op schoot, papa die af en toe zijn hand op haar been legt en naar haar lacht.

We gingen meestal naar Frankrijk, naar de camping in Normandië. Papa en Sep konden oneindig lang over de stranden lopen waarin de bunkers lagen en gingen samen de oorlogsmusea bezoeken. Mama en ik hielden meer van een handdoekje in de zon en shoppen. Op de camping deden we spelletjes badminton met elkaar en stak papa

de BBQ aan.

Wat waren we toen een gelukkig, normaal gezin.

‘Van welk liedje hield jij?’ vraagt Valerie.

Ik kijk op.

‘Ik weet het niet meer. Maar ik weet nog wel dat we alle duiven Dikke Dolly noemden en alle meeuwen waren Karel.’

Valerie lacht.

‘Schrijf maar allemaal op wat je net hebt verteld, dan heb je de opdracht zo af,’ zegt ze en met een blik op haar horloge loopt ze de kamer uit.

Ik wacht tot ze de deur heeft gesloten. Mijn pen blijft krulletjes maken op het papier.

Ik moet schrijven.

Schrijven over Annie.

Over mama die ons voorleest, ik in het bed rechts tegen de muur, Sep in het bed links tegen de muur.

We waren elke nacht samen.

En soms was zelfs de afstand van een meter nog te groot en kropen we naast elkaar in bed.

Dan hield ik hem vast.

Sep.

Mijn broertje Sep.

Ik mis hem.

Met de punt van de pen zet ik een harde kras over het papier.

Godver Sep.

Meer krassen.

Godver Godver Annie.

Even later is het papier verscheurd.

En dat is precies zoals ik me van binnen voel.

*

Het eten was waardeloos, zoals meestal.

Op de afdeling is een kamer met tafels en stoelen en in de hoek een grote koelkast waar iedereen eigen eten en drinken in kan zetten. Met je naam erop natuurlijk, net als in mijn studentenhuus. Het enige verschil is dat de koelkast hier brandschoon is.

We noemen de ruimte allemaal 'de kantine'.

's Morgens en 's middags staat er een soort broodbuffetje klaar en kan je zelf pakken wanneer je wilt. In de avond wordt er eten vanuit de keuken gebracht en eten we gezamenlijk.

Ik vind dat het vervelendste moment van de dag want ik haat het om zo met elkaar te eten. Meestal zit ik aan tafel met Jan die zijn soep slurpt en Frans die minstens twee keer opschept. Vanavond deed ik alsof ik misselijk was, heb het eten achteloos in de vuilnisbak gekieperd en ben terug naar de kamer gegaan.

Nu lig ik lusteloos op bed, geen idee wat ik wil doen.

Ik kon mezelf altijd helemaal verliezen in boeken, ik kon urenlang muziek luisteren. Maar nu lukt me helemaal niks meer. Alleen denken. Piekeren.

Merel, die lieve verpleegkundige die helaas al na drie weken weging, zei een keer dat ik elke avond kon proberen vijf leuke dingen te bedenken, of dingen waar ik dankbaar voor ben. Ook al voelde ik het niet zo, door er alleen al aan te denken zou dat iets positiefs brengen volgens haar.

Dus daar gaan we dan.

Ik sluit mijn ogen en denk aan iets fijns.

Ijsjes met chocodip.

Vakantie aan het strand.

In bed blijven liggen als het regent.

Een acht voor een tentamen.

Rakker die bij me komt liggen.

Missie volbracht.

Meteen gaan mijn gedachten weer allerlei kanten op.

Soms denk ik aan Sebas.

Soms aan mijn studie.

Ik denk heel vaak aan Sep.

En soms denk ik aan heel vroeger, toen alles nog gewoon leuk en goed was.

Toen ik nog een normaal en vrolijk meisje was.

Ik was altijd aan het spelen, altijd aan het kletsen en giechelen. Ik weet nog dat ik in groep drie door mijn juf uit de klas werd gestuurd omdat ik zo veel aan het lachen was en zij daar helemaal gek van werd. Op de gang veranderde het lachen al snel in dikke tranen, zo bang was ik voor de gevolgen dat ik uit de klas was gestuurd. Maar ik kan me niet meer herinneren of er inderdaad een consequentie is geweest.

Vriendinnetjes had ik genoeg. Ik speelde elke dag buiten met hen. We gingen stoepranden. We speelden blikkentrapp. Verstoppertje tot het donker werd en de straatlantaarns aangingen. Dat was het moment dat ik naar binnen moest.

En als Sep ook buiten was, nam ik hem op sleeptouw. Hij speelde met mij en mijn vriendinnen. Of hij zat ergens alleen in het gras, op zoek naar insecten en klavertjes vier. Als we naar binnen moesten riep ik hem en holde hij meteen mee. Hij deed alles wat ik zei, want ik was zijn grote zus.

Ik b n zijn grote zus.

Nog altijd.

Ik ben bijna vier jaar ouder dan Sep. Drie jaar en negen maanden om precies te zijn.

Ik kan me niet herinneren dat mama een dikke buik had, maar ik wist wel dat ik een broertje zou krijgen. Ik kon niet wachten. Een echte baby was als een droom die uitkwam voor het poppenmoedertje dat ik was.

Toen het zover was logeerde ik een nachtje bij opa en oma. De volgende dag kwam ik thuis en lag mama in bed met een baby in haar armen. Ze trok me naast haar en liet mijn broertje zien.

‘Hij heet Jasper,’ zei mama.

Ik schudde mijn hoofd en prikte met mijn vinger in zijn wangetje.

‘Dat is Sep,’ zei ik.

Mama lachte en trok me tegen zich aan. ‘Nee, hij heet echt Jasper.’

‘Hij heet echt Sep,’ zei ik en gaf een kusje op zijn neusje. ‘Hoi Sep.’

Toen smeerde ik samen met papa bergen beschuit met muisjes, kwamen er een heleboel mensen op bezoek en kreeg ik bijna net zoveel cadeautjes als Sep.

Papa en mama hebben nooit begrepen waarom ik overtuigd was van de naam Sep. Ik heb zelf ook geen idee.

Maar ik bleef het zeggen, papa begon het te zeggen, mama volgde en het is altijd Sep gebleven.

Alleen als mama heel boos was zei ze weleens 'Jasper'.

Dan keek Sep een beetje verbaasd, alsof hij al niet meer wist wat zijn officiële naam was.

Op de overlijdenspapieren stond natuurlijk ook Jasper. Jasper Wilhelm Pieter van den Oever.

Maar op zijn rouwkaart stond Sep, wit gedrukt, lettertype Comic Sans. De rest van de kaart was zwart met duizenden sterren. Het was de mooiste kaart en helemaal door mij uitgezocht. Zoals ik ook ooit zijn naam had gekozen.

*

Het is maandagmiddag en sinds drie weken krijg ik EMDR. Het is wetenschappelijk bewezen hoe goed dit werkt bij trauma's. Je focust je op een herinnering, kijkt minutenlang naar een lampje dat neurotisch voor je ogen heen en weer beweegt en POEF, al je ellende verdwijnt als sneeuw voor de zon.

Zo werd het ongeveer gebracht door Jos.

Helaas werkt het op deze manier nog niet helemaal bij mij.

Ik krijg EMDR omdat ik zo'n last heb van nachtmerries, medicatie nauwelijks helpt en mijn nachtrust essentieel is voor herstel. Daarom is besloten dat Bregje mij een tijdje zal behandelen. Ze is heel aardig en jong en ze heeft een jaloersmakend mooi figuur. Ik mocht haar meteen.

We gebruiken de kamer tegenover Jos.

Hij heeft de mooiste kamer op de afdeling, met twee grote relaxstoelen, een donkerbruin bureau en daarboven een enorm schilderij van een ondergaande zon boven de zee. De kamer heeft grote ramen die uitzicht bieden op het stuk bos achter de kliniek.

Maar Bregje heeft op deze afdeling een troosteloos kamertje gekregen met twee harde plastic stoelen, een tafel met een kaal blad en vier enorme archiefkasten links en rechts tegen de muur.

Vandaag draagt ze een strakke spijkerbroek en een gekleurd truitje. Haar blonde haren zijn nonchalant in een knot gestoken. Ze kan een vuilniszak aandoen en dan ziet ze er nog steeds geweldig uit. Vergeleken met haar ben ik een dikke, kleine hobbit met een futloos paardenstaartje.

Bregje vraagt zoals altijd hoe het met me gaat. Ze pakt haar blocnote en pen en ik weet dat ze geen genoegen neemt met 'goed'.

Dus ik vertel over het schilderij dat ik aan het maken ben bij creatieve therapie en hoe ongelofelijk slecht dat wordt. Als er al iets van schildertalent in de familie zat, is dat allemaal bij Sep terechtgekomen. Daarentegen was Jos uitermate enthousiast over mijn verhaal van Annie M.G. Schmidt. Want het was me toch nog gelukt het hele verhaal op papier te krijgen.

Vroeger schreef ik veel meer. Allerlei verhaaltjes. En in dagboeken.

Mijn eerste dagboek kreeg ik ooit op 5 december, het was een blauw boekje met een balletdanseres erop. Ze had een rokje aan met echte glitters en er zat zo'n klein slotje aan dat je met een paperclip open kon krijgen. Daar kwam ik achter toen ik Sep een keer betrapte met mijn dagboek op zijn schoot. Het was de eerste en laatste keer dat ik hem een mep verkocht. Achteraf beseftte ik dat hij nog maar amper kon lezen, hij zat toen pas in groep drie. Waarschijnlijk begreep hij niet eens het concept 'dagboek'. Hij wilde vast alleen maar dat slotje open krijgen. Maar toen was ik overtuigd dat hij mijn geheimen had gelezen. Ik heb twee dagen niet met hem gepraat.

Zelfs al had hij wel mijn priegelhandschrift kunnen lezen, dan had hij nog niks schokkends ontdekt. In mijn dagboek schreef ik over mijn irritante klasgenootjes Pim en Nikolaas en hoe gemeen het was dat ik van papa en mama niet op paardrijden mocht. Dat we frietjes hadden gehaald en ik een werkstuk had gemaakt over aardbevingen. Er waren geen problemen. Er waren geen geheimen. Helemaal niks. En toen die er wel waren, schreef ik ze niet op in het dagboekje met de balletdanseres. Nee, toen gingen ze achter slot en grendel in mijn binnenste zelf.

'Volgens de verpleegkundige had je afgelopen nacht weer last van een nare droom.'

Ik schrik op uit mijn gedachten en kijk Bregje aan.

'Dat klopt toch, Lieke?' vraagt ze.

Ik zucht en friemel met mijn vingers. 'Ik zou willen dat ze stopten, die rotdromen,' mompel ik.

'En dat niet iedereen meteen op de hoogte is hoe mijn nacht was...'

Bregje negeert mijn laatste opmerking.

'We werken er hard aan,' zegt ze bijna opgewekt. 'Dus laten we maar beginnen.'

Ik kijk naar de lichtbalk op het bureau.

Ik weet dat het geen fijne sessie gaat worden. Maar het moet. Het gaat beter worden, daar moet ik in blijven geloven. Anders word ik gek. Hoewel, gek ben ik al. Anders zat ik hier niet.

Zuchtend sta ik op, ga achter de lichtbalk zitten en wacht op wat komen gaat.

Ze beginnen altijd hetzelfde, die nachtmerries.

Sep en ik zijn samen, spelend op het strand, in het bos of gewoon op onze kamer. De lakens als een tent om onze bedden, de emmertjes gevuld met zeewater voor de gracht om ons zandkasteel, alles is goed en oké.

Tot het opeens niet meer goed en oké is. Ik ben Sep kwijt.

Het ene moment is hij er nog, het andere moment is hij weg.

Dan slaat de paniek toe.

Waar is Sep, waar is mijn broertje, waar is hij?

Er is niemand anders in mijn droom. Niemand die kan helpen, die me kan troosten, die mee gaat zoeken. Ik moet het helemaal alleen doen.

Het ergste is dat ik weet wat ik zal aantreffen. Het einde van de droom is nooit een verrassing. Ik weet het en toch kan ik het niet stoppen.

Ik moet doorgaan met zoeken.

Doorgaan.

De paniek groeit. Het besef van wat ik ga aantreffen is vreselijk. Kom maar op dan, denk ik in mijn droom, laat het dan maar gebeuren, toe maar, dan ben ik ervan af.

Toch duurt het voor mijn gevoel nog uren voor ik daadwerkelijk de climax bereik. Uren van wanhopig roepen, huilen, van snot uit mijn neus en een bonkende hoofdpijn van de tranen. En dan is het bijna een opluchting als we bij de slotscène aankomen. Waarin ik Sep zie, dood. Natuurlijk is hij dood.

Soms ligt hij op het zand met een grauw gezicht en grote, open ogen. Als een aangespoelde vis. Om zijn nek zie ik de rode striemen. Het is een gruwelijk beeld.

Maar nog gruwelijker is het als ik hem zie hangen, aan een tak van een boom of aan de balk in onze kamer. Het zijn altijd andere plekken in mijn droom, maar verder is het beeld hetzelfde.

Ik zie eerst zijn witte gypsen, de happy socks die hij altijd draagt. Ik wil niet verder kijken, maar mijn hoofd leidt een eigen leven en richt zich langzaam omhoog, langs zijn broek, richting zijn blauwe shirt,

dat nonchalant en verkreukeld om zijn bovenlijf slobbert, zijn armen en handen die ernaast bungelen, de vingers lang en bleek. Ik moet verder kijken, naar zijn gezicht, zijn gebroken nek, zijn halflange haar dat langs zijn wangen hangt, het touw dat de zwaartekracht trotseert. Het is mijn broertje niet meer die daar hangt, het is een soort pop met dode ogen.

En niks, helemaal niks klopt er meer.

Dan wil ik gillen, gillen en wegrennen, maar ik moet daar staan, verstijfd, zonder geluid, zonder tranen, zonder beweging, en ik moet kijken, kijken naar mijn lieve Sep, mijn maatje, mijn gebroken broertje waar niets meer van over is.

En dan word ik wakker.

*

Als ik Sep zo in mijn dromen zie, heb ik al die gruwelijke details er zelf bij verzonnen.

Ik heb hem nooit gezien zo.

Mama wel.

Zij heeft Sep gevonden op zolder.

Soms wordt zelfdoding verheerlijkt, alsof het een soort heldendaad is, een romantisch einde. Maar er is niks romantisch of moois aan, het is gewoon een stomme dood die veel ellende met zich meebrengt. Ik vind het zo erg dat mama dit heeft gezien en soms ben ik daarom boos op Sep. Mama is nooit boos geweest. 'Hij wilde dit niet, het was een impulsieve, domme actie,' zegt ze altijd.

Maar die domme actie staat voor altijd op haar netvlies.

Niet op het mijne.

Toen ik thuiskwam, was Sep al opgehaald.

Een dag later werd hij door de uitvaartonderneming weer terug naar huis gebracht en toen zag hij er heel gewoon uit. In zijn favoriete zwarte shirt. Zijn haren glanzend van de gel en naar één kant gekamd. Ik weet niet of je dat van een dode kan zeggen, maar Sep zag er bijna knap uit met zijn lange wimpers, zijn grappige wipneus, zijn mooie huid. Het was onuitstaanbaar dat ik altijd onder de pukkels zat en hij nooit ergens last van had.

Er waren geen rode striemen, geen dode ogen, geen tong uit zijn mond.

Het was gewoon mijn broertje. Hij sliep op een bed van ijs.

Ik heb urenlang naar hem gekeken. Ik heb hem geaaid, over zijn arm, over zijn haren. Mama deed hetzelfde. Papa zette koffie voor de vele mensen die kwamen. Het was net als toen hij geboren was. Maar niemand was vrolijk en er waren geen felicitaties. Er werd heel veel gehuild en zachtjes gepraat en heel veel omhelsd. Tante Marian was er bijna de hele dag, Floor durfde niet te komen maar Sebas was er ook af en toe. Het maakte me op dat moment niets uit, ik had meer dan genoeg aan mijn hoofd.

Er moest veel geregeld worden voor het afscheid en mama leek lamgeslagen, dus nam ik die taak als vanzelfsprekend op me.

Ik zocht foto's uit, zette berichten op social media, ging samen met mijn vader een plekje uitzoeken op de natuurbegraafplaats, luisterde urenlang naar muziek om de juiste nummers te vinden voor Sep.

Op de dag van de uitvaart legden papa, mama en ik hem in zijn kist. We hadden alle drie happy socks aan en moesten lachen omdat Sep zich niet makkelijk in zijn kist liet leggen. Maar het lukte en toen deden we de deksel erop en dat was het allerlaatste dat we ooit nog van Sep zouden zien.

Hierna gingen we naar de plek van de afscheidsdienst, een grote zaal ergens in een theatercomplex. Toen we aankwamen zagen we al een lange rij buiten. Er waren meer dan achthonderd mensen gekomen; zijn hele school, alle leerlingen, alle leraren. Zijn hele vriendengroep. De mensen van de toneelclub, de basketbalclub. De hele familie. En wij zaten op de slechtste plekken, helemaal vooraan. Ik zat naast mama en oma. Oma huilde niet maar ze schudde bijna non-stop haar hoofd alsof ze het maar niet kon geloven dat ze op de uitvaart van haar kleinzoon was.

Het afscheid was heel mooi. Sep had een vriendin die heel goed was in ballet, zij danste om zijn kist. Zijn vrienden zongen een lied, tante Marian vertelde over Sep en ik las het gedicht van het doosje van Annie. Alles klopte; de muziek, de foto's en we lieten ook nog filmpjes zien. Vooral dat ene filmpje dat hij op toneel een stukje cabaret deed was erg grappig en er werd toen ook gelachen.

Maar wat niet klopte was dat Sep er niet bij was. Dat hij niet meelachte om de filmpjes en een arm om mijn moeder sloeg als ze huilde en dat álles over hem ging en hij zó afwezig was.

Het klopte voor geen ene meter dat Sep in die kist lag. Tussen achthonderd mensen.

Hij was niet eens meer van mij, van ons.

Hij was opeens van iedereen.

*

‘Hoe is het weekend gegaan?’ vraagt Jos.

Hij zit in een stoel tegenover mij, zijn bureau staat tussen ons in. Achter hem staat een raam open, het is fris in de kamer en ik begrijp niet waarom die man in oktober nog in een T-shirt loopt.

Ik kruip een beetje dieper in mijn vest.

‘Het ging wel goed,’ zeg ik, meer overtuigd dan ik me voel.

‘Wat ging er goed?’

‘Ik ben met mijn ouders naar de stad geweest en dat was leuk en we gingen ergens wat eten. Toen voelde ik wel even paniek, maar we bleven niet lang dus dat was goed.’

‘Weet je ook waarom je paniek voelde?’

‘Geen idee, maar het was nogal druk daar binnen in die tent. Al dat geluid en die mensen, ik trek dat gewoon niet meer zo goed...’

Jos knikt en schrijft wat op. Hij gebruikt geen notatieblok zoals Bregje, maar typt het rechtstreeks in mijn dossier.

Ik kijk over zijn schouder naar buiten, waar de lucht grijs is en de bomen langzaam kaal worden. Het wordt nu echt herfst, terwijl ik hier binnenkwam tijdens een hittegolf.

Opeens voel ik me doodmoe. Het besef hoelang ik hier al ben. En hoe anders mijn leven is.

Ooit was ik een studente die twee studies naast elkaar deed. In het weekend ging stappen. Overvolle disco’s, gezellige kroegen, ik vond het overal even leuk. Ik danste, ik dronk, af en toe nam ik een pille-tje. Het leven was me lief en kon me tegelijk gestolen worden. Ik wilde vergeten en ik wilde beleven.

Het was niet altijd makkelijk. Soms had ik nachtmerries, soms voelde ik me smerig, soms werd ik overvallen door angst.

Maar ik redde het.

Tot de dood van Sep. Vanaf toen stortte alles als een kaartenhuis in elkaar.

‘Waar denk je aan?’ vraagt Jos.

Ik haal m’n schouders op.

‘Aan je broertje?’

Die man kan gedachten lezen, dat is eng.

‘Het is bijna zijn sterfdag,’ zeg ik. ‘Tenminste, dat denken we dan.’

‘Wat bedoel je, Lieke?’

‘Hij is doodgegaan in de nacht. Maar was het toen nog 2 november of was het al 3 november? Dat weten we dus niet precies.’

‘Is het belangrijk voor je om dat te weten?’

‘Nee, dat zeg ik toch niet, ik zeg alleen dat we dus niet precies weten op welke dag ie doodging.’

‘Ik merk dat mijn vraag je irriteert.’

Ik pers mijn lippen op elkaar.

Jos is een prima vent en eerlijk is eerlijk, de groepstherapie doet hij echt supergoed. Hij krijgt zelfs die stille Astrid aan het praten wat serieus een prestatie is. En als Jan begint te ratelen zonder komma’s of punten, weet Jos dat heel subtiel af te kappen.

De schrijfpodochten vind ik meestal ook wel fijn.

Maar de individuele gesprekken bij hem zijn gruwelijk vermoeiend. Hoe hij mijn vragen altijd weer teruglegt bij mij, hoe hij idioot rustig blijft als ik boos word en hoe hij non-stop gevoelens benoemt of ernaar vraagt.

‘Ik ben niet geïrriteerd,’ zeg ik en glimlach om mijn woorden te ondersteunen.

Jos draait zich naar het computerscherm.

‘We zouden het verlof kunnen uitbreiden, als jij denkt dat je daar klaar voor bent. Misschien zou je de volgende keer een lang weekend thuis kunnen slapen.’

Ik knik.

Jos kijkt me scherp aan. ‘Wat vind je daarvan, Lieke? Wat voor gevoel geeft dat vooruitzicht jou?’

‘Prima,’ zeg ik. ‘Het lijkt me ook logisch want over een tijdje ben ik hier toch weg. Dus verlof opbouwen lijkt me niet meer dan normaal.’

Jos leunt achterover in zijn stoel.

‘Over een tijdje weg kunnen we nu nog niet zeggen. We gaan het stap voor stap doen. Het belangrijkste is dat je stabiel blijft.’

‘Snap het.’

‘En dat er een plan is voor de toekomst.’

‘Ja.’

‘We laten je niet zomaar los Lieke, daarvoor maken we ons nu nog te veel zorgen om je.’

‘We? Ik wist niet dat je last hebt van het meer-persoonlijkheden-syndroom.’

Ikzelf vind dit grapje gericht aan een psychiater bijzonder geslaagd, maar Jos lacht niet eens. Nog een minpuntje; hij snapt mijn humor niet.

‘Als ik zeg dat we ons zorgen maken dan spreek ik namens de verpleegkundigen en Bregje. En ook je ouders maken zich nog altijd zorgen om je.’

Ik kijk demonstratief op mijn horloge.

‘Laatste puntje, nu we het toch over je ouders hebben, zullen we weer een gesprek inplannen met hen erbij?’

‘Is goed.’

‘Ik zal ze mailen met wat voorstellen.’

‘Is goed. Ik kan altijd, ik ga nergens heen.’ Ik had geen reactie verwacht van Jos maar wonder boven wonder verschijnt er een glimlach op zijn gezicht.

Ik zie hem twifelen of hij nog iets zal zeggen of vragen. Maar blijkbaar heeft hij besloten dat het genoeg is voor vandaag. ‘Ik zie je morgen bij de groepsmeeting,’ zegt hij en ik sta op.

Buiten begint het al te schemeren. Komend weekend wordt de klok verzet, dan is het weer helemaal vroeg donker.

Sep vond dat geweldig. Hij hield niet van de warmte en de zon deed altijd pijn aan zijn ogen. Hij voelde zich prima in de winter, in de regen en de kou. Hij ging gerust een uur fietsen als het buiten vroom en kwam dan met vuurrode oren, neus en handen terug. En een gelukzalige uitdrukking op zijn gezicht. Ik snapte daar niks van.

Ik snapte hem wel vaker niet.

Sep was echt een dromer. Hij vergat veel dingen. Hij kon zich helemaal verliezen in het bestuderen van kleine beestjes. Speelde piano. Hilde bij de film ‘The Lion King’ en klapte bij de aftiteling in zijn handen.

Mama begreep dat, zij was ook zo. Ik leek juist veel meer op mijn vader. Wij waren nuchter, praktisch en wellicht zelfs een beetje lomp. Papa ergerde zich soms aan het dromerige gedrag van Sep. Ik weet